
احزاب و گروه های سیاسی

www.ketab.ir

پدیدآورندگان: عباس ملکی، داود رضایی

سرشناسه: ملکی، عباسی،

عنوان و نام پدیدآور: احزاب و گروه های سیاسی پدیدآورندگان: عباسی ملکی، داود رضایی ویراستار: علی قموشی

مشخصات نشر: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص)، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری: ۱۳۸ صفحه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۰-۷۹-۲: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۰-۷۹-۲

وضعیت فهرست نویسی: فبیای مختصر

یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در تسانی <http://apac.nlia.ir> قابل دسترسی است.

شناسه افزوده: رضایی، داود، ۱۳۵۶

شناسه افزوده: تهران: ارتش، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص)

شماره کتاب تسانی ملی: ۳۷۹۸۷۳۱

عنوان: احزاب و گروه های سیاسی

پدیدآورندگان: عباسی ملکی، داود رضایی

ویراستار: علی قموشی

طراح جلد و صفحه آرا: حسام کمالی

ناظر نشر: نورالدین گنج خاندو

مدیر برنامه ریزی: محمود حجامی

ناشر: قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص) آجا

چاپ: مرکز مطالعات راهبردی ق پ ه خ (ص) آجا

صحافی: مرکز مطالعات راهبردی ق پ ه خ (ص) آجا

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۰-۷۹-۲

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۴

قیمت: ۹۷۰۰۰ ریال

تسانی: تهران، بزرگراه بسیج، بلوار هجرت، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص) آجا، مرکز مطالعات راهبردی

تلفن: ۰۲۱)۳۵۹۲۳۳۰ (دورنگار: ۰۲۱)۳۳۲۴۰۴۶۸

پیشگفتار

هدف از تحقیق و پژوهش و درنهایت تدوین این کتاب بررسی علل تشکیل احزاب و گروه‌های سیاسی در ایران از سال ۱۳۰۴ الی ۱۳۹۲ و نگرش آن‌ها به سیستم حکومتی زمان خود و رویه ابراز نظرات نسبت به سیاست‌های حکومتی نظام حاکم می‌باشد. در تهیه و تنظیم این کتاب تلاش گردیده که مطالب به صورت ساده و روان گردآوری شده و با توجه به کمبود منابع از منابع معتبر در تدوین و گردآوری استفاده شود.

با عنایت به گستردگی بحث و جلوگیری از به حاشیه رفتن موضوع، سعی بر این بوده که از گنجاندن مطالب غیرضروری و کم‌اهمیت خودداری شده و به احزاب و گروه‌های سیاسی که از تشکیلات منسجم و اهمیت و تاثیرگذاری نسبتاً زیادی برخوردار بوده‌اند، پرداخته شود.

کتاب شامل چهار فصل می‌باشد. در فصل اول تعاریف و اصطلاحات رایج در علوم سیاسی جهت تفهیم مطالب و آشنایی بیشتر دانشجویان با مباحث سیاسی بالاخص احزاب و جناح‌ها گنجانده شده است. سعی شده از جدیدترین اصطلاحات و مفاهیم در علوم سیاسی که مرتبط با موضوع می‌باشد، استفاده گردد.

در فصل دوم به تقسیم‌بندی احزاب و علل پیدایش آن‌ها توضیح داده شده است. در فصل سوم احزاب و گروه‌ها با گرایش‌های مختلف که قبل از پیروزی انقلاب اسلامی به‌خصوص بعد از وقایع خرداد ۱۳۴۲ با به عرصه گذاشته‌اند، پرداخته شده که عمده‌ترین

آن‌ها گروه‌های سیاسی با گرایش‌ات کمونیستی می‌باشند. در این بخش تلاش بر آن بوده علاوه بر تاریخچه و نحوه تشکیل، درخصوص علل گرایش آن‌ها به مشی مسلحانه و عدم توفیق در این راه نیز به‌طور اجمال پرداخته شود.

فصل چهارم به احزاب و گروه‌های بعد از پیروزی انقلاب اسلامی که متشکل از گروه‌های سیاسی قانونی و احزاب و گروه‌های سیاسی غیرقانونی اعم از گروه‌های راست، چپ و التقاط که در داخل کشور و یا خارج از کشور در حال فعالیت می‌باشند پرداخته شده است.

در پایان وظیفه خود می‌دانم از کلیه اساتید محترم که در تدوین و گردآوری این کتاب همکاری داشته و همچون چراغی پرنور در این مسیر پرتلاطم مؤلفین را یاری و کمک نموده‌اند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.

عباس ملکی - داود رضائی

فهرست

صفحه	عنوان
ج	پیشگفتار
هـ	فهرست
ی	مقدمه
۱	فصل ۱: مفاهیم و اصطلاحات
۳	تعریف حزب
۳	تحزب از دیدگاه مقام معظم رهبری
۴	اومانیسم (HUMANISM)
۵	راسیونالیسم (RATIONALISM)
۵	یونیورسالیسم (UNIVERSALISM)
۵	الیتیسم (ELITISM)
۵	راسیسم - راسیالیسم (RACIALISM)
۶	گلاسنوست (GLASNOST)
۶	لیبرتریانیسم (LIBERTARIANISM)
۶	ماتریالیسم (MATERIALISM)
۶	لیبرالیسم نئوکلاسیک (NEOCLASSICAL LIBERALISM)
۷	نئوکانسرواتیسم (NEOCONSERVATISM)
۷	پرسترویکا (PERESTROIKA)
۷	ریویزیونیست‌ها (REVISIONISTS)
۷	نهیضت‌های جدایی‌خواه (SEPARATIST MOVEMENTS)
۷	نوع‌باوری (SEPECIESISM)
۸	آبسولوتیسم (ABSOLUTISM)
۸	اپورتونیسم (OPPORTUNISM)
۸	اتوریتاریانیسم (AUTORITARIANISM)
۸	اتوکراسی (AUTOCRACY)
۸	آریستوکراسی (ARISTOCRACY)
۹	اکسیانسیونیست (EXPANSIONIST)

۹	اگوئیسیم (EGOISM)
۹	آنا رشی (ANARECHIE)
۹	آنا رشیسم (ANARECHISM)
۱۰	انترناسیونالیسم (INTERNATIONALISM)
۱۰	اولتیماتوم (ULTIMATUM)
۱۰	بالشویسم (BALSHEWISM)
۱۰	بورژوازی (BOURGEOISIE)
۱۰	پراگماتیسم (PRAGMATISM)
۱۱	پلوتوکراسی (PLOUTOCRACY)
۱۱	پلورالیسم (PLURALISM)
۱۱	تقو کراسی (THEOCRACY)
۱۱	تیرانی (TYRANNIE)
۱۱	تیموکراسی (TIMOCRACY)
۱۲	دسپوتیسم (DESPOTISM)
۱۲	دموکراسی (DEMOCRACY)
۱۲	دگماتیسم (DOGMATISM)
۱۲	رادیکالیسم (RADICALISM)
۱۲	راشونالیسم (RATIONALISM)
۱۳	رفورم (REFORM)
۱۳	سانترالیسم (CENTRALISM)
۱۳	سکولاریسم (SECULARISM)
۱۳	سندیکالیسم (SYNDICALISM)
۱۳	شووینیسم (CHAUVNISM)
۱۴	فئودالیسم (FEODALISM)
۱۴	فدرالیسم (FEDERALISM)
۱۴	فراکسیون (FRACTION)
۱۴	فیزیوکراسی (PHYSIOCRATIE)
۱۴	کنسرواتیسم (CONSERVATISM)
۱۵	کنفدراسیون (CONFEDERATION)
۱۵	لگالیسم (LEGALISM)

۱۵	لیبرالیسم (LIBERALISM)
۱۵	ماتریالیسم (MATERIALISM)
۱۵	متروپل (METROPOL)
۱۵	موبوکراسی (MOBOCRACY)
۱۶	مونارشئی (MONARCHIE)
۱۶	میلیتاریسم (MILITARISM)
۱۶	ناسیونالیسم (NATIONALISM)
۱۶	اوتوپیی (UTOPIE)
۱۶	اوتوپیسیم (UTOPISEME)
۱۷	الیگارشی (OLIGARCHY)
۱۷	انترناسیونال (INTERNATIONAL)
۱۷	اوتونومی (AUTONOMY)
۱۷	رادیکالیسم (RADICALISM)
۱۷	ژاکوبینیسم (JACOBINISM)
۱۸	سوسیالیسم (SOCIALISM)
۱۸	کاپیتالیسم (CAPITALISM)
۱۸	پاسیفیسم (PACIFISM)
۱۸	فالانژیسم (FALANGISM)
۱۹	فاشیسم (FASCISM)
۱۹	کمونیسیم (COMMUNISM)
۱۹	پوپولیسم (POPULISM)
۱۹	نیگیلیسم (NIHILISM)
۲۰	رفراندوم (REFERENDUM)
۲۰	آنتی سمیتیسم (ANTI-SEMITISM)
۲۰	بورژوازی (BOURGEOISIE)
۲۰	سنتر (CENTER)
۲۱	محافظه کاری فرهنگی (CONSERATISM CULTURAL)
۲۳	فصل ۲: تقسیم بندی احزاب
۲۵	علل پیدایش احزاب

۲۸	 انواع حزب
۲۸	۱- از نظر شیوه عضوگیری
۲۹	۲- از نظر رأی نمایندگان در مجلس
۲۹	۳- از نظر نوع مرام
۳۱	۴- از نظر اصلاح‌گرایی
۳۲	۵- از نظر شیوه فعالیت
۳۳	۶- از نظر تأمین بودجه
۳۴	 مخاطرات تعدد احزاب در جهان سوم

۳۴	۱- گسترش سیاست‌بازی
۳۵	۲- تهدید وحدت عمومی
۳۵	۳- تضعیف اقتصادی
۳۵	۴- تضعیف نظامی
۳۶	۵- پوششی برای اعمال سیاست‌های ابرقدرت‌ها
۴۰	 رای‌های افکار بیگانه در ایران
۴۱	 روش‌های انتقال افکار بیگانگان به ایران
۴۳	 افکار وارداتی بیگانگان غربی
۴۵	 افکار وارداتی بیگانگان شرقی

فصل ۳: احزاب و گروه‌های سیاسی قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران..... ۵۱

۵۳	 زمینه‌های اجتماعی پیدایش احزاب و تشکیلات سیاسی در ایران
۵۴	 کارکردهای سیاسی- اجتماعی احزاب از رویکرد مثبت
۵۶	 کارکردهای سیاسی- اجتماعی احزاب از رویکرد منفی
۵۷	۱- احزاب دوره اول
۵۸	۲- احزاب دوره دوم
۵۹	۳- احزاب دوره سوم
۶۱	 احزاب و گروه‌های سیاسی با گرایشات مارکسیسم- لنینیسم
۶۱	۱- حزب همت
۶۵	۲- حزب عدالت
۶۵	۳- حزب کمونیست ایران
۶۶	۴- حزب (فرقه) دمکرات آذربایجان
۶۹	۵- حزب (فرقه) دمکرات کردستان
۷۰	۶- حزب توده ایران
۷۴	۷- سازمان مجاهدین خلق ایران (سازمان منافقین)
۷۷	 بررسی مشی مسلحانه و علل ناکارآمدی آن
۷۸	 مهم‌ترین عناوینی که در این بخش مورد بحث قرار گرفته بدین شرح می‌باشند:
۷۸	 مشی مبارزه

۷۸		مشى چريكى
۷۹		انواع مشى مسلحانه
۸۳		علل گرايش به مشى چريكى در ايران (۱۳۴۲-۵۷)
۸۷		دلایل عدم توفيق در جنگ چريكى
۹۰		احزاب و گروه‌هاى سياسى با گرايش‌هاى ليبراليستى و ناسيوناليستى
۹۳		زمينه ملى شدن نفت صنعت و کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
۹۴		امتیازنامه دارسى
۹۸		۲- حزب ايران نوين
۹۸		۳- حزب رستاخيز
۹۹		احزاب و گروه‌هاى سياسى با گرايش‌هاى اسلامى
۱۰۷		فصل ۴: احزاب و گروه‌هاى سياسى بعد از بيروزي انقلاب اسلامى ايران
۱۰۹		۱- سازمان مجاهدين انقلاب اسلامى
۱۱۰		۲- حزب جمهورى اسلامى ايران
۱۱۱		۳- جامعه روحانيت مبارز
۱۱۳		۴- مجمع روحانيون مبارز
۱۱۵		۵- حزب کارگزاران سازندگى
۱۱۶		۶- جمعيت مؤتلفه اسلامى
۱۱۷		۷- حزب مشارکت

مقدمه

در اروپا واژه حزب از قرن هجدهم در ادبیات سیاسی متداول شد چنان‌که دیوید هیوم رساله احزاب را در سال ۱۷۶۰ منتشر ساخت و در آن نقش برنامه را در گرد هم آوردن افراد متفرق که لازمه تشکیل حزب است بر سازمان مقدم توصیف کرد.

بنجامین کنستان در سال ۱۸۱۶ حزب را چنین تعریف کرد: «گردهمایی مردانی که از دکترین یکسانی پیروی می‌کنند». این تعریف بسیار وسیع و مبهم بود و تنها یک جنبه را در نظر می‌گرفت. این تعریف در واقع تحت‌تأثیر دوره‌هایی بود که طرفداران اشرافیت و طرفداران آزادی به نزاع با یکدیگر می‌پرداختند و طبعاً این نزاع جنبه ایدئولوژیک داشت. از دهه ۱۸۶۰ که احزاب جدید در قالب سازمان‌ها و تشکلهای پایدار و سراسری ظهور کردند موجی از ادبیات نو درباره آنها پدید آمد. بلنتشی در سوئیس از پیشگامان این حرکت بود و در کتاب خود به نام «سیاست» که به سال ۱۸۶۰ منتشر شد احزاب سیاسی را بهترین نهادهایی معرفی می‌کند که گنجینه نیروهای مخفی جامعه را آشکار می‌سازند و به هیچ‌روی نباید آنها را نشانه ضعف و بیماری دولت جدید تلقی کرد بلکه برعکس آنها نشان قوت زندگی سیاسی هستند. بدین ترتیب وی از اولین کسانی بود که بین حزب و دسته‌های قدرت طلب فرق قائل شد.

ماکس وبر احزاب را جمعیت‌هایی می‌داند برپایه تعهدات رسمی و آزادی که هدف آنها تحصیل قدرت برای رئیس خویش در درون گروه مربوطه، تحصیل اقبال (مادی یا معنوی)، دستیابی به اهداف عینی یا امتیازهای مادی برای اعضای فعال خویش است.

در این صورت حزب یک بنگاه سیاسی پیدا می‌کند که مانند یک بنگاه اقتصادی در پی منافع است که حصول آن منوط به سازماندهی و برنامه‌ریزی بهتر است. هرچه جلوتر می‌رویم عنصری از حزب اهمیت پیدا می‌کند که در تعاریف اولیه نادیده گرفته شده بود که به تدریج مانند کوهی سربرمی‌آورد و بر سایر اجزا و عناصر حزب سایه می‌افکند. از این‌رو تعاریف عرضه شده در قرن بیستم همگی بر سازمان تاکید دارند.

لاپالمبارا و واینر تعریفی از احزاب جدید به دست می‌دهند که متضمن چهار شرط اساسی بوده و مورد قبول اکثر نویسندگان قرار گرفته است. این چهار شرط اساسی به خوبی ویژگی احزاب جدید و فرق آن‌ها با دیگر تشکلهای سیاسی اجتماعی را نشان می‌دهد:

۱- آنکه حزب مستلزم وجود سازمان و تشکیلات پایداری است که حیات سیاسی آن از حیات بنیان‌گذاران آن بیشتر باشد.

۲- تشکیلات حزبی دارای سازمانی مستقر در محل و همراه با زیرمجموعه‌هایی باشد که در سطح ملی فعالیت داشته و با یکدیگر روابط منظمی و مقابلی داشته باشند. ۳- اراده رهبران ملی و محلی سازمان برای کسب قدرت استوار باشد و نه برای اعمال نفوذ.

۴- حزب باید در پی کسب حمایت عمومی به‌ویژه از طریق انتخابات باشد.

اگر بخواهیم تعاریف صورت گرفته از حزب را دسته‌بندی کنیم باید همراه با یک نویسنده فرانسوی سه معیار را در نظر آوریم.

بعضی از پژوهشگران عنوان یک حزب مثل لیبرال یا دمکرات مسیحی را برای تعریف و تعیین جهت حزبی کافی دانسته‌اند درحالی‌که برای مثال برچسب لیبرال در کشورهای اسکاندیناوی دربرگیرنده احزاب بسیار مذهبی است ولی در ایتالیا حزب لیبرال یک حزب ضد مذهب است یا برچسب دمکرات مسیحی در آلمان نشانگر یک حزب راست‌گرا و در ایتالیا تعیین‌کننده یک حزب مرکز گرا است، درحالی‌که همین عنوان در بلژیک متعلق به یک حزب چپ‌گرا است. اگر معیار ایدئولوژی را در نظر بگیریم تقسیم احزاب به چپ و راست ممکن است در کشورهای آلمان، فرانسه و انگلستان تا حدی نتیجه‌بخش باشد ولی در ایتالیا، بلژیک و هلند مرزهای چپ و راست چندان مشخص نیست چنان‌که دمکرات مسیحی طیف وسیعی از راست و چپ و مرکز را در این کشورها پوشش می‌دهد (نقیب‌زاده، ۱۳۸۱: ۱۴-۱۸).

معیار سازمان که موریس دوورژه پیشنهاد می‌کند از مناسبت بیشتری برخوردار است. دوران معاصر یا عصر مدرنیته دارای ویژگی‌های خاصی است که هرکدام به‌نوعی در پیدایش نهادهای مدنی و سیاسی جدید مؤثر بوده‌اند. در این میان سه عامل شکل‌گیری عبارت‌اند از:

- ۱- ایدئولوژی‌های سیاسی ۲- نهادینه شدن رقابت سیاسی و انتخابات ۳- مدرنیزاسیون یا نوسازی و نشو و نمای طبقات جدید در پیدایش احزاب سیاسی به‌شکل مستقیم یا غیرمستقیم تأثیرگذار بوده‌اند.

حزب سیاسی لازمه و برآمده از جامعه‌ای با خصوصیتی مانند افزایش میزان شهرنشینی، ازدیاد درصد باسوادی، گسترش ارتباطات و رسانه‌های گروهی، حمل و نقل، پیدایش نهادهای جدید و پیچیدگی و تخصصی شدن امور می‌باشد. به دیگر سخن در فرایند گذار از سنت به مدرن جامعه خود به خود درمی‌یابد که به‌جای نهادهای سنتی یا کمر کنار آن‌ها به تاسیسات تازه‌ای نیاز دارد تا ضمن تسهیل روند جامعه‌پذیری و آموزش سیاسی جامعه، سازوکار مشارکت توده‌های بی‌شکل را سامان دهد.

www.ketab.ir